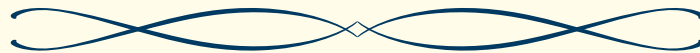

SCIENTOLOGI,
SOCIALVIDENSKAB
og
DEFINITIONEN
PÅ RELIGION

JAMES A. BECKFORD, PH.D.

Professor i sociologi
University of Warwick
England

DECEMBER 1980

SCIENTOLOGI,
SOCIALVIDENSKAB
og
DEFINITIONEN
PÅ RELIGION

SCIENTOLOGI, SOCIALVIDENSKAB
OG DEFINITIONEN PÅ RELIGION

INDHOLD

I.	Funktionalistiske definitioner	2
II.	Substantielle definitioner	3
III.	Konklusion	5

DECEMBER 1980

SCIENTOLOGI, SOCIALVIDENSKAB og DEFINITIONEN PÅ RELIGION

James A. Beckford, Ph.D.
Professor i sociologi
University of Warwick
England

Mine bemærkninger behandler spørgsmålet om, hvorvidt Scientologi kan defineres som en religion i overensstemmelse med de kriterier, som traditionelt bruges af sociologer, der specialiserer sig i analyse af, hvad de anser for at være religiøse fænomener.

Der er en betydelig mangfoldighed blandt de religionsbegrebsdannelser og -definitioner, som bruges af sociologerne. Valget af begrebsdannelse og definition afspejler både mange forskellige, underliggende postulater om socialrealitetens natur og variationer i formålet for at danne sig et begreb om eller definere religion. Givet den socialvidenskabelige forståelses generelt instrumentelle karakter (og forskellig fra den vurderende) er det ikke overraskende, at begreber og definitioner ikke bedømmes ud fra deres sandhed eller falskhed, men snarere ud fra deres relative nytte. Specielt deres differentierede egenskab for at adskille et givet fænomen klart fra andre fænomener på en sådan måde, at forskellene kan vises ved at afsløre betydningsfulde fakta om dem, er det væsentligste mål for, hvor nyttige konkurrerende definitioner og begrebsdannelser er.

Definitioner¹ kan således variere alt afhængigt af hvilket formål, der er for hånden, men dette betyder ikke, at der er total relativitet eller anarki. Der er to brede typer af religionsdefinitioner, der bruges blandt psykologer, sociologer og antropologer: funktionalistiske og substantielle.

---

¹ Af stilistiske grunde vil jeg ikke længere nævne "begrebsdannelse", men det udgør faktisk en separabel, analytisk proces, der som regel går forud for den proces at definere fænomener.

Inden for hver type er der yderligere undertyper. Jeg vil anføre, at baseret på personlige kontakter med scientologer og akademisk studie af Scientologis lære, skikke, organisation og konsekvenserne for tilhængeres liv, at det er min overbevisning, at det vil være mere nyttigt at definere Scientologi som religion end som nogen som helst anden form for virksomhed.

I. FUNKTIONALISTISKE DEFINITIONER

En funktionalistisk definition er en definition, der fokuserer opmærksomhed på de bidrag, som angiveligt ydes af det fænomen, der er tale om, til stabiliteten og/eller overlevelsen af en social eller kulturel entitet. Således kan fænomener demonstreres som værende funktionelle for entiteter spændende fra den individuelle person til verdenssystemet. Den kendsgerning, at denne måde at definere tingene på rejser mange filosofiske problemer og har givet mange logikere noget at tænke på, har ikke forhindret den i at blive populær blandt sociologer – især i forbindelse med religion.

Det kan siges, at religion har den funktionelle egenskab:

- (a) at hjælpe mennesker på et personligt niveau til at overvinde problemer, der drejer sig om personlighedsuligevægt, selvidentitet, mening med livet, moralsk tænkemåde osv.
- (b) at integrere potentielt rodløse mennesker på det kollektive niveau i grupper og foreninger, som giver retning og mening med tingene i det personlige liv, såvel som nyttige referencepunkter i større samfund hvor det enkelte menneske eventuelt føler sig udsat for et almægtigt bureaukrati eller system eller
- (c) at yde legitimering på det sociale niveau for den fremherskende socialorden, erstatning for følelser af afsavn samt moralsk regulering af gensidige forhold mellem større sociale organisationer.

Scientologis grundlæggende lære om *thetanens* (det åndelige væsen) åndelige natur og om de otte dynamikker; de praktiske mål for Scientologis uddannelseskurser og rådgivningsservice; og den ærbødige, eftertænksomme tone i visse scientologiske ceremonier samvirker alle til at overbevise mig om, at ligesom det er tilfældet for andre religioner, kan det være nyttigt at beskrive Scientologi som funktionel på hvert af de ovenfor beskrevne niveauer. Selvfølgelig er dette ikke en påstand om, at det kun er religioner, som har disse funktioner. Det er blot at anføre for det første, at Scientologi *faktisk* deler disse med andre religioner, og for det andet, at Scientologis specielle måder at opfylde dem på er nærmere beslægtet i udtryk og mål

med funktionerne af fornuftmæssigt definerede religioner end f.eks. politiske grupper eller velfærdsorganer.

Det kan være praktisk at definere religion ud fra funktion i nogle tilfælde af socialvidenskabelig analyse: Der kan kastes lys over mange interessante aspekter ved dens forskellige bidrag til samfundslivet. Dog, i betragtning af den tydelige vanskelighed ved at skelne mellem religion og ideologier i dette perspektiv, kan en funktionalistisk definition ikke række særlig langt mht. at lægge vægt på religionens karakteristiske særpræg. Af denne grund er en substantiel definition muligvis mere nyttig.

II. SUBSTANTIELLE DEFINITIONER

Jeg er klar over, at professor Parrinder, professor Pocock og kannik Drury hver især har foreslået kriterier, ifølge hvilke et fænomen eventuelt kan kvalificeres som religiøst i substantiel forstand. Herved mener jeg, at de har angivet forskellige grunde til at begrænse brugen af udtrykket ”religion” til fænomener, som udviser definitive egenskaber, som ikke forekommer sammen i andre fænomener.

Den stærkeste form for substantielle definitioner holder på, at religion har en essens eller en essentiel natur, som kun kan erfares med sikkerhed gennem intuition og introspektion. Således hævdede Rudolf Otto, at religion var et ”... oprindeligt element af vores psykiske natur, som det er nødvendigt at fatte rent ud i dets entydighed og ikke i sig selv kan forklares ud fra noget som helst andet”. (*The Idea of the Holy*. Harmondsworth: Penguin Books, 1950, s. 141). Efter hans mening ligger religiøse oplevelsers entydighed i, at de er radikalt forskellige fra alle andre oplevelser: De var oplevelser af det ”fuldstændigt anderledes”. Elementerne cirkelslutninger og tidløshed i denne type ræsonnement er problematiske og har skræmt de fleste sociologer væk fra at gøre brug af essentialistiske definitioner. Fordelene er dog unægtelige.

Oftere har sociologerne være tilbøjelige til at bruge ”stipulerende” religionsdefinitioner. Ved hjælp af dette middel har de, til deres eget formål og uden at påstå universel gyldighed for deres mening, stipuleret at ”religion” skal identificeres gennem reference til bestemte karakteristika. For antropologen M. Spiro f.eks. er religion ”en institution bestående af interaktion i et kulturmønster med kulturelt postulerede, overmenneskelige væsner”. (”Religion: Problems of Definition and Explanation” i M. Banton, red., *Anthropological Approaches to the Study of Religion*. London: Tavistock, 1966, s. 96). Men det er ikke alle sociologer, som insisterer på referencen til ”overmenneskelige væsner”. P. Worsley, en anden antropolog, finder det mere hensigtsmæssigt at definere religion som en ”dimension udover de empirisk-tekniske

muligheder". (*The Trumpet Shall Sound*. London: MacGibbon & Kee, 1957, s. 311). Denne forkærlighed for en substantiel, men temmelig rummelig definition deles af mange sociologer. Den velkendte og autoritative definition af R. Robertson for eksempel stipulerer, at

religiøs kultur er det sæt anskuelser og symboler ... som angår skelnen mellem en empirisk og en superempirisk, transcendental realitet: De empiriske anliggender er betydningsmæssigt underordnede de ikke-empiriske. For det andet definerer vi ganske enkelt religiøs aktivitet som: Aktivitet formet af en anerkendelse af den empiriske/superempiriske skelnen. (*The Sociological Interpretation of Religion*. Oxford: Blackwell, 1970, s. 47).

Det ville ikke tjene noget som helst godt formål at tilføje flere eksempler på stipulerende, substantielle definitioner, da de citerede eksempler er typiske for de almindelige måder, hvorpå religion defineres til socialvidenskabelige analyseformål.

Når man bruger de definitions-kriterier, som er underforståede i Spiros, Worsleys og Robertsons definitioner, kan der ikke være nogen tvivl om, at Scientologi for socialvidenskabelige analyseformål opfylder kravene til en religion. Scientologis underliggende filosofi om mennesket postulerer, at personen er sammensat både af en materiel krop og en ikke-materiel ånd, som nyder udødelighed i et ikke-empirisk rige. Troen på thetanernes virkelighed er en logisk forudsætning for billigelse af Scientologis ritualer, kurser i praktisk uddannelse, rådgivningstjenester og programmer til socialreform. Der ville ikke være nogen tvingende begrundelse for Scientologis særlige former for religion i fravær af tro på eksistensen og bedreværdet af en ikke-empirisk, transcendental realitet. Faktisk, fra synspunktet af forfatteren af den mest autoritære, sociologiske analyse af Scientologi, blev bevægelsens grundlægger og leder mere og mere orienteret mod spørgsmål om thetanens oprindelse, kendskab til tidligere liv og "de overnaturlige evner, individet kan erhverve ved at praktisere Scientologi". (R. Wallis, *The Road to Total Freedom*. London: Heinemann, 1976, s. 124).

En engageret scientologs handlinger ville blive formet og ledet af den empiriske/superempiriske skelnen. Professor Parrinder har effektivt demonstreret, hvorledes ritualerne i Scientologi repræsenterer et element af tilbedelse og pietet, som er samklingende med den underliggende lære om en ikke-empirisk realitet, og professor Pocock har lagt vægt på de tydelige paralleller mellem Scientologi og de store traditioner i hinduisme og buddhistiske religioner med hensyn til deres lignende forståelse af det immanente forhold mellem guder eller ånder og menneskeslægten.

III. KONKLUSION

Min konklusion er, at Scientologi, selvom den adskiller sig klart fra de fleste kristne kirker, trosretninger og sekter mht. anskuelse, skikke og organisationsstrukturer, ikke desto mindre tilfredsstillende kriterier, som sociologer ifølge traditionen benytter til at skelne mellem religion og ikke-religion.

Den kendsgerning, at den materielle basis for Scientologi religionen er organiseret på forretningsmæssig vis, kan ikke have nogen implikationer for dens status som religion. Holder et kunstværk op med at være et kunstværk, når det bliver effektivt produceret til salg eller modydelse? Det er naivt at tro, at nogen nyreligiøs bevægelse kan overleve i den moderne verden uden et forretningsmæssigt, materialistisk grundlag for sin virksomhed, og, som kannik Drury har påpeget, selv de ældgamle kristne kirker er nu til dags ikke tilbøjelige til at engagere sig i forretningsanliggender for at vedligeholde eller fremme deres tjenester til aktuelle eller potentielle medlemmer. Da de mangler fordelene ved nedarvet ejendom/formueværdier, pengemidler, støtte og et "fødselsrets"-medlemskab, må nyreligiøse bevægelser enten handle forretningsmæssigt eller omkomme.

JAMES A. BECKFORD

December 1980

OM FORFATTEREN

Da Professor Beckford skrev "Scientology, Social Science and the Definition of Religion" i 1980, var han docent i sociologi ved University of Durham. Han er for tiden professor i sociologi ved University of Warwick.

